

Tiina Ardel

MAATURISMI AABITS

Retsensendid: Sirje Rekkor, Katrin Kollist, Priit Kollist
Keeletoimetaja: Siiri Soidro
Makett: Marge Pent
Kujundus ja küljendus: Epp Marguste
Kaanefotod: Liis Treimann / Postimees / Scanpix, Henn Kopliskask, Tiina Ardel

2., muudetud trükk

Kirjastus Argo
www.argokirjastus.ee

© Autor ja kirjastus Argo, 2015

ISBN 978-9949-527-41-0

Trükitud trükikojas Print Best

Sisukord

Saateks 5

1. Turismi alused 7
 - 1.1. Turismimajanduse alused 7
 - 1.2. Turism tulevikus 14
 2. Maaturismi alused 19
 - 2.1. Maaturismi eripära 19
 - 2.2. Maaturismi ressursid, keskkond, mõjutegurid 27
 - 2.3. Roheline turism 42
 - 2.4. Maaturismi minevik, olevik, tulevik 53
 3. Maaturismiteenused 63
 - 3.1. Maaturismiteenused 64
 - 3.2. Maamajutus 64
 - 3.3. Toitlustamine maaturismiettevõttes 80
 - 3.4. Tegevuste korraldamine 97
 - 3.5. Reisitransport 100
 - 3.6. Lisateenused 104
 4. Maaturismitoode 109
 - 4.1. Turismitoode ja selle kvaliteet 109
 - 4.2. Tootearendus 125
 - 4.3. Spetsialiseerumine maaturismis 130
 5. Klienditeenindus 150
 - 5.1. Kliendikeskne teenindus 150
 - 5.2. Probleemide lahendamine 163
 - 5.3. Klientide turvalisus 166
 - 5.4. Kliendisuhete haldus 174
 - 5.5. Teenindustöö korraldamine 181
 6. Maaturismitoote turundus 186
 - 6.1. Maaturismiturunduse eripära 186
 - 6.2. Maaturistide reisimotiivid, ootused, vajadused ja soovid 195
 - 6.3. Maaturismiettevõtte turundussuhtlus 200
 - 6.4. Turunduse juhtimine maaturismiettevõttes 232
 7. Maaturismitoote ökonoomika 241
 - 7.1. Hinnakujunduse alused 241
 - 7.2. Majutusteenuse hinnakujundus 245
 - 7.3. Hommikusöögi hinnakujundus 252
 - 7.4. Tegevuste korraldamise teenuse hinnakujundus 255
 - 7.5. Tootepaketi hinnakujundus 258
 - 7.6. Arveldamine 261
 8. Maaturismi arendamine 266
 - 8.1. Maaturismi arendamine 266
 - 8.2. Koostöö 273
 - 8.3. Maaturismisihtkoha arendamine 277
 - 8.4. Sihtkohatoode ja selle turundus 279
- Inglise-eesti sõnastik 287
- Eesti-inglise sõnastik 301
- Kasutatud kirjandus 316

2. Maaturismi alused

Teema eesmärk

Õppida tundma maaturismi ja maaturismiettevõtluse eripära, Eesti maaturismi ressursse, nõudluse tekitajaid, vastuolusid ja mõjutegureid ning jätkusuutliku maaturismi põhimõtteid.

Teema läbimisel teate:

- maaturismi mõistet;
- milles seisneb maaturismi ja sealse ettevõtluse eripära võrreldes tava-, massi- ja linnaturismiga;
- millised on maaturisti peamised reisimotiivid;
- millised on Eesti maaturismi ressursid, nõudluse tekitajad ja mõjutegurid;
- milles seisnevad maaturismi vastuolud ja jätkusuutlikkus;
- missugune on maaturismiettevõtja töö iseloom;
- kuidas on maaturism Eestis tekkinud ja arenenud ning millised on Eesti maaturismi tulevikuperspektiivid.

Alateemad

- 2.1. Maaturismi eripära
- 2.2. Maaturismi ressursid, keskkond, mõjutegurid
- 2.3. Roheline turism
- 2.4. Maaturismi minevik, olevik, tulevik

2.1. Maaturismi eripära

Kas maaturism on olemas?

Mis on maaturism (*rural tourism, countryside tourism*) ja mille poolest see erineb tavaturismist (*common tourism*)? On koguni kaheldud, kas maaturismi kui sellist on üldse olemas. Levinud on seisukoht, et ranget piiri maa- ja linnaturismi vahel ei ole. Peamised erinevused seisnevad külastajate reisieesmärkides ja -motiivides ning neile vastavate turismitoodete omadustes. Siiski peetakse otstarbekaks käsitleda maaturismi turismimajanduse eristuva valdkonnana.

Maaturismile on omane maaeluline vorm ja sisu

Maaturismi kohta on keerukas anda ühest definitsiooni, seda tõlgendatakse erinevalt nii Eestis kui ka kogu turismimaailmas. Üldiselt mõeldakse maaturismi all maapiirkondades ja väikelinnades aset leidvat

turismi, rõhutades peale geograafilise asukoha ka maaelulisust ja põhinemist piirkonna ressurrssidel. Maaturismile on iseloomulikud järgmised tunnused:

- toimub maakeskkonnas, sihtkohtades, kus elanike arv on väiksem kui 10 000 ja asustustihedus on väiksem kui 150 inimest/km²;
- vahetu kontakt looduskeskkonna ja kohaliku kultuuripärandiga;
- maapiirkonnale omane väikeettevõtlus, selle mõõdukas kasv;
- turismitegevus võib olla seotud muu kohaliku maaettevõtlusega (põllumajandus, suveniiritööstus jms);
- nii teenindavate kui ka teenindatavate väike arv ja väikesed ehitised;
- suhted külastajatega on vahetud ja suhteliselt personaalsed;
- iseloomult traditsiooniline, seotud kohalike elanike igapäevase elu ja tegevusega;
- turismiettevõtjad elavad ja töötavad maapiirkonnas;
- levinud on nn amatöörettevõtlus, kus inimestel pole tihtipeale piisavalt turismi- ja ettevõtlusalaseid teadmisi, oskusi ja kogemusi;
- järgib jätkusuutliku arengu printsiipe.

Maaturism on maapiirkonnas, kus elanike arv on väiksem kui 10 000 ja asustustihedus on väiksem kui 150 inimest/km², toimuv, kohalikel ressurrssidel ja nende taluvusel põhinev väikesemahuline turismi-alane majandustegevus.

Maaturism eristub linnaturismist ja massiturismist

Maaturism eristub linnaturismist (*urban tourism*) ja massiturismist (*mass tourism*). Linnaturismi all mõeldakse turismiteenuste pakkumist linnakeskkonnas. Linnapuhkuse (*city break*) sisuks võib olla muuseumide, teatrite, kunstigaleriide ja näituste külastamine, ajaloo- ja arhitektuuriväärtustega tutvumine, kultuurisündmustest osavõtmine, ostlemine.

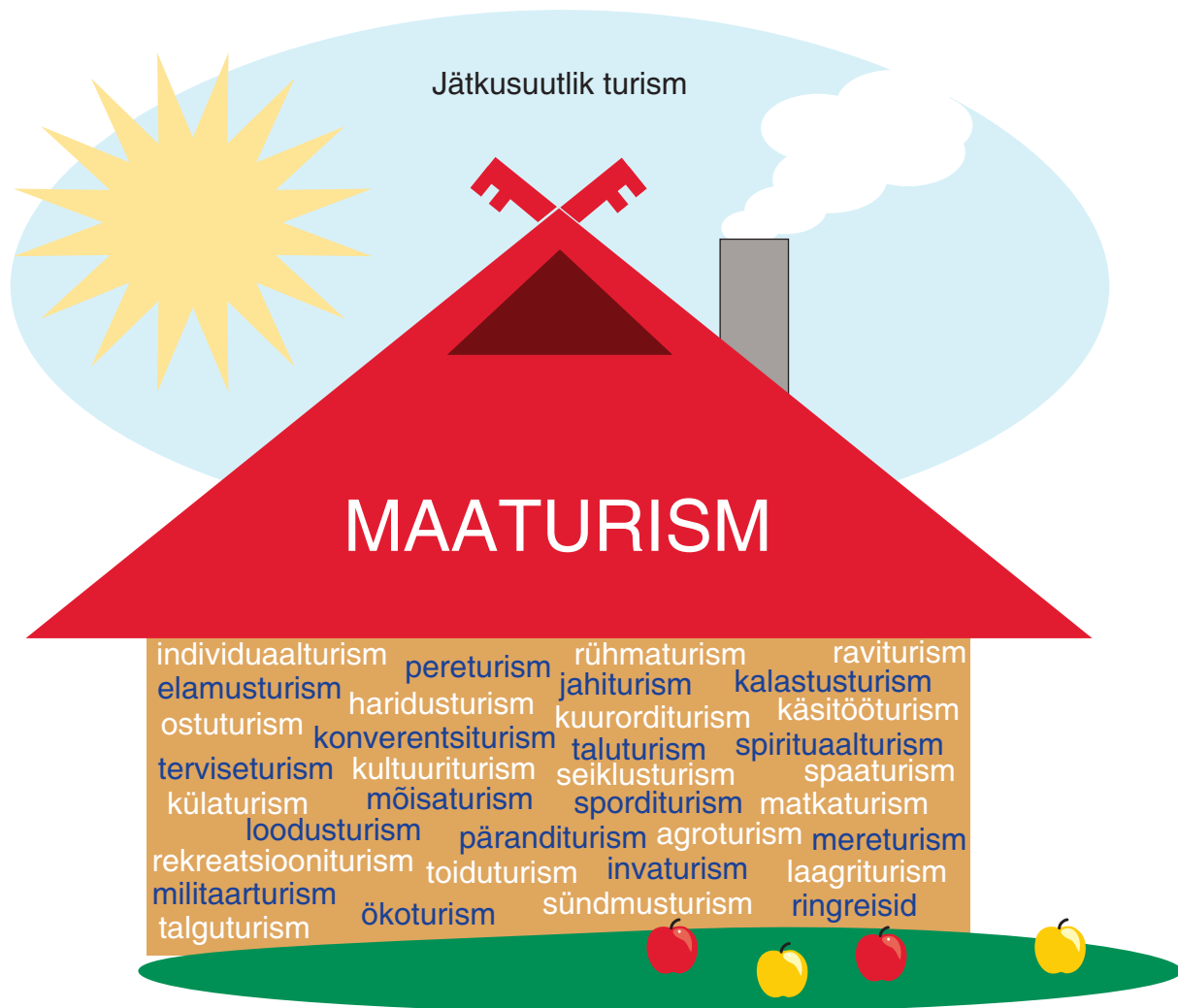
Massiturismile on iseloomulik inimeste suurearvuline reisimine tuntud puhkekeskustesse standardsete puhkusepakettidega. Massiturismi piirkondades võib turistide rohkus avaldada negatiivset mõju piirkonna elanikele ja keskkonnale. Maaturism erineb massiturismist selle poolest, et leiab aset eemal ülerahvastatud keskustest. Maaturismi määratletakse ka kui mitte-linnalikku turismi (*non-urban tourism*).

Paljutahuline maaturism

Inimestel on mitmekesised reisimotiivid (*travel motive*). Samuti on erinevad reisijate ootused (*expectation*), vajadused (*need*) ja soovid (*wish*). Et end õnnelikuna tunda ja ennast teostada, vajavad inimesed enda ümber sõltumatust, ausust, õiglust, korda, heasoovlikkust, puhast keskkonda, ilu, lihtsust, ainulaadsust, valikuvõimalusi ning püüdlust täiuslikkuse poole.

Reisil olles on turisti põhivajadused turvaliselt ja mugavalt sihtkohta ning koju tagasi jõudmine, mugavad ja hügieenilised võimalused enda pesemiseks ja korrastamiseks, head puhkamistingimused, maitsev ja tervislik köhutäide ning atraktiivsed meelelahutus- ja tegevusvõimalused.

Nagu turismimajanduses tervikuna, põimuvad ka maaturismis erinevad turismivormid. Maaturismi sisu on paljutahuline, selle sisse sobituvad erinevad turismivormid ja -teenused, mille kaudu klientide ootusi täidetakse. Piltlikult võib maaturismi võrrelda maakoduga, mis pakub varju erinevatele turismivormidele (joonis 2).

Joonis 2. Maaturismi vorme

Turismivormide eristamisel ja defineerimisel vaadeldakse ühe olulise alusena inimeste peamisi reisieesmärgke ja -motive. Maale reisimise põhjuseks võib olla soov pääseda linnakeskkonnast, samas aga võivad inimeste reisieesmärgid oluliselt erineda. Sellest tulenevalt hõlmab maaturism mitmeid turismivorme.

Loodusturism (*nature tourism, nature based tourism, wilderness tourism*) on reisimine looduse tundmaõppimise või nautimise eesmärgil. Looduselamuste ja loodusteabe pakkumine on loodusturismi põhisisu. Loodusturismis on kesksel kohal looduslikud ressursid (sageli looduskaitsealad) ja nende taluvus. Kuna Eestis on palju eripalgelisi looduslikke alasid ja inimasustus suhteliselt hõre, siis on siin loodusturismi arendamiseks head eeldused. Levinuimad loodusturismitooted on mitmesugused matkad, linnu- ja loomavaatlusretked ning loodusfotograafia, siia alla paigutuvad ka jahiturism (*tourist hunting*) ja kalastusturism (*tourist fishing*).

 Näiteks: *Estonian Nature Tours*

Taluturism (*farm based tourism*) on reisimine eesmärgiga kogeda elu ja tegevusi talus. Taluturism rahuldab linnainimeste soovi aduda vahelduseks urbaniseerunud elu- ja töökeskkonnale maaelulisust. Taluturismi puhul arendatakse ja kasutatakse turismiteenuseid talus või maamajapidamises. Turismitalu (*recreation farm, holiday farm*) on maamajandusettevõtte, mis saab kogu sissetuleku või osa sellest turistide teenindamisega

Toomarahva turismitalu. Tiina Ardel

seotud tegevusest (majutus, toitlustus, vaba aja sisustamine, seminari- jt teenused). Majutus turismitalus erineb linnas asuvatest majutusettevõtetest maaelulise miljöö poolest. Mõnikord samastatakse mõisteid *taluturism* ja *maaturism* ning nähakse maaturismis vaid taludega seotud puhketegevust. Siiski on ekslik arvata, et maaturism piirdubki vaid taluturismiga. Maaturism on taluturismist tunduvalt laiem, hõlmates väga erinevaid maal pakutavaid ööbimise, toitlustamise, puhkamise ja töötamise võimalusi.

 Näiteks: *Toomarahva turismitalu*

Agroturism (*agricultural tourism, agritourism*) on reisimine, mille eesmärk on tutvuda maatöödega. Maa- puhkuse sisuks võib olla soov kohtuda loomadega ning osa võtta maa- ja talutöödest. Neid võimalusi pakub agroturism. Agroturismi puhul on põimunud põllumajandus- ja/või maamajandussaaduste tootmine ning turismitegevus. Külastajale tutvustatakse tootmisega seonduvat (sh valmistoodangu degusteerimine) ja soovi korral võib külastaja maatöodes ka käed külge lüüa. Agroturismi alla paigutuvad ka (mini)loomaaiad ja taimetaiad (nt iluaiad, ravimtaimede ja ürdiaiad), kus loomi ja/või taimi kasvatatakse saagi saamise eesmärgil ning neid eksponeeritakse ka külastajatele.

 Näiteks: *Metsiku Piisoni Saloon*

Toiduturism (*food tourism, tasting tourism, culinary tourism*) on reisimine eesmärgiga tundma õppida ja nautida kohalikku toitu, toiduvalmistamist ja -tavasid. Toiduteema puudutab kõiki inimesi, kuid toiduturismile

on mitmeid lähenemisnurki. On tavapärane, et enamik turistide huvitub võõrsil olles kohalikust toidust ja võimaluse korral maitseb seda, kuna see on midagi erinevat argipäevasest söömisest. Toiduturismi puhul on toidu ja joogiga seonduv küllastajate peamine reisimotiiv, turistil on sügavam huvi reisisihtkohas teadlikult kohaliku toidukultuuriga tutvust teha. Reisivate inimeste hulgas on ka väga suure toiduhuviga turiste, kes on valmis sõitma kaugele ja tegema suuri kulutusi, et kogeda väljavalitud toitlustuskohas erilist maitset ja toiduelamust. Toiduturismi sisuks võib olla toiduelamuste otsimine, moodsa söögikoha külastamine, toidulaada, -turu või -festivali külastamine, piirkonna toidutootja(te) külastamine tootmisega tutvumise eesmärgil (sh valmistoodangu degusteerimine ja kaasaostmine) ning toiduvalmistamise õppimine. Maitseelamuste kütid soovivad osa saada kas toidutemaatikast üldiselt või on nad keskendunud vaid ühele/mõnele neid eriti huvitavale nišile/teemale, näiteks gurmee-, küla-, talu- või mõisa-restoranis, traditsiooniline Eesti köök, modernne Eesti köök, mahetoorainest toit, kohalikust toorainest toit, aeglane toit, taimetoit, toortoit, kalaroad, ulukilihast road, juust, vein.

Põhjaka mõis. Tiina Ardel

Näiteks: Põhjaka mõis

Külaturism (*village tourism*), **kogukonnaturism** (*community based tourism*) on reisimine eesmärgiga kogeda elu kohalikus kogukonnas. Külaturismi puhul on küllastaja jaoks väärtuseks heakorrastatud külamiljöõ, küla-kogukonna ühistegemised, külakultuur, puhas elukeskkond, elamise viis, pärand, kohalikud huviväärsused ja inimesed, kohalik ja traditsiooniline toit ning kohalikul toorainel/ressursil rajanevad tooted ja teenused.

Kogukonnaturismi keskmeks on kogukonna ühistegemised, rõhk on kohaliku kogukonna omaalgatusel ning maapiirkonna elanike kaasamisel ja neile kasu toomisel. Tegemist võib olla lühiajaliste (ühekordsete) ettevõtmistega või juba traditsiooniliseks kasvanud sündmustega, kus löövad kaasa ka need kohalikud elanikud, kes muidu turismis ei tegutse. Eduka ühistegutsemise eeldus on nn sädeinimes(t)e olemasolu, kelle eestvedamisel sünnivad ideed, mis tehakse koos teoks. Väärtustatakse isetegemist, omakultuuri ja traditsioone, küllastajatele eksponeeritakse elamise viisi. Kogukonnaturismi puhul võrreldavad külaelanikud turistide ja korraldavad ühiselt nende puhkust (kellegi poolt kohalik toit, keegi hoolitseb majutusteenuse eest, keegi näitab-õpetab mõnda traditsioonilist tööd-tegevust, paljud löövad kaasa külateatريفestivali korraldamises jne) ning jagavad omavahel tulu.

Näiteks: Kuhjaveres külas peetav külateatريفestival

Talguturism (*conservation tourism*) on reisimine eesmärgiga osa võtta sihtkohas vajalikest tööddest ja tegemistest. Talguturism on kiiresti kasvanud ja muutunud populaarseks turismivormiks, mille käigus saavad huvilised üheskoos midagi (ühiskondlikult) kasulikku ära teha ja seeläbi end vajalikuna tunda. Talguturistide reisimotiiviks on vabatahtlik kaasalöömine heategevuses. Inimesed panustavad meelsasti oma aega, jõudu, kogemusi/teadmisi küllastatava piirkonna heaks alates mõne tunni kuni ühe päeva pikkustel hoogtöö-